

СЕКЦІЯ 8: **КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС**

Удовиченко Валентин Юрійович,

курсант навчально-наукового інституту підготовки фахівців для підрозділів слідства та кримінальної міліції НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри кримінального процесу НАВС **Письменний Д.П.**

ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ: ХАРАКТЕРИСТИКА ОКРЕМИХ ПОЛОЖЕНЬ

На сучасному етапі розвитку суспільства вельми актуальними для розгляду науковцями виступають питання, що пов'язані з засадами кримінального провадження. Девальвація моральних цінностей та загальний занепад традицій, що продовжує тривати останнім часом, вимагає чіткого розуміння ключових засад в діяльності осіб, які здійснюють кримінальні процесуальні функції. Нове кримінальне процесуальне законодавство виступає за посилення керівної ролі загальних засад кримінального провадження, про що свідчить окрема глава 2 «Засади кримінального провадження», яка містить 22 засади, деякі з них є абсолютними новелами, наприклад, засада розумності строку, безпосередності дослідження доказів, речей та документів.

Відповідно до Великого тлумачного словника сучасної української мови за редакцією В.Т. Бусела «засада - основа чогось; те головне, на чому ґрунтується, базується що -небудь. Вихідне, головне положення, принцип».

У науці досі не вироблено єдиного, загальноприйнятого визначення поняття «засада кримінального процесу».

Глава 2 «Засади кримінального провадження» Кримінального процесуального кодексу містить 22 загальні засади, але визначення поняття «засада» відсутнє.

Засади кримінального судочинства - це стрижні, на яких повинні монтуватися всі інші правила кримінального процесу і їх повинно бути стільки, скільки того вимагають умови життя суспільства. До того ж система цих засад - це не результат суб'єктивного розсуду, а цілком об'єктивна якість права, яка відзеркалює моральні засади. В тому і полягає аксіологічне значення засад кримінального провадження.

Відповідно до цього, принципи кримінального процесу можна було б визначити як морально-правові. В такому випадку законодавець підкреслив би керівну роль моралі в нормах права. Але треба завжди пам'ятати, що норми, яку б назву вони не мали, не замінять людині совість.

Будь-яка моральна норма має свою сферу застосування, за межами якої вона стає нісенітницею. Приборкана догмою свідомість може іноді призвести до надзвичайно тяжких наслідків. Виконанням обов'язку можна виправдати жакливі злочини проти людства. Абсолютний та безумовний обов'язок, що прийняв обличчя безособового закону, загрожує фанатизмом і тоталітаризмом. Тому закон, зокрема, кримінально-процесуальний повинен бути зорієнтований на моральну свідомість кожної людини і громадянина, бути правовим. Оскільки право створюється суспільством, а закон - державою. На нашу думку, серед засад кримінального провадження варто виділити ще одну - засаду моральності.

Розглядаючи окремі новели кримінального процесуального законодавства, варто зауважити на тому, що принципу рівності сторін суперечило додаткове розслідування за КПК України в редакції 1960 року, оскільки за таких умов стороні обвинувачення надавалася повторна можливість довести вину. Повернення справи на додаткове розслідування було яскравим прикладом порушення прав людини у захисті своїх прав. Звісно, відмова від додаткового розслідування є позитивним кроком суб'єкта законодавчої ініціативи, оскільки додаткове розслідування зачіпає дискусійні питання, що пов'язані з презумпцією невинуватості та швидкістю кримінального процесу.

На наш погляд, із завдання швидкості розслідування і судового розгляду виходить засада розумності строків. Дане завдання і така засада не можуть розглядатися окремо.

Цікавою новелою є те, що з метою скорочення строків кримінального провадження в суді вперше в законі врегульовано спрощене провадження щодо кримінальних проступків та кримінальне провадження на підставі угод. Такими є: 1) угоди про примирення між потерпілим та підозрюваним (обвинуваченим); 2) угоди між прокурором та підозрюваним (обвинуваченим) про визнання винуватості.

Якщо проаналізувати положення глави 35 КПК України, то можна зробити висновок, що угода про визнання винуватості між прокурором і підозрюваним (обвинуваченим) може мати місце в тяжких злочинах, якщо внаслідок злочину шкода була завдана лише державним і суспільним інтересам. На нашу думку, дана норма потребує доопрацювання. Вважаємо, що по тяжким злочинам є неприпустимим застосування угоди про визнання винуватості, незалежно від того, проти кого вони були вчинені і які наслідки при цьому настали.

Новелою нового кримінального законодавства є те, що в кримінальному процесі відсутня стадія порушення кримінальної справи. Відомо, що справа могла бути порушена або відносно факту, або щодо особи. Якщо кримінальна справа була порушена щодо особи, то це протирічило zasadі презумпції невинуватості, адже «презумпція

невинуватості» означає «припущення ймовірної невинуватості особи». Так, виникало запитання про те, що в постанові про порушення кримінальної справи чітко зазначалась фабула з П.І.Б. особи - правопорушника, але при цьому проголошувалась дія принципу презумпції невинуватості. Як можна припускати особу невинуватою у скоєнні правопорушення і водночас стверджувати, що злочин скоїла саме вона і за таких умов. В КПК України в редакції 1960 року дане питання не було вирішено, воно містило протиріччя та подвійні стандарти. На даний час протиріччя усунуто разом з анулюванням стадії порушення кримінальної справи.

Порівняно з попереднім чинним законодавством дія принципу публічності суттєво зросла. Так, відповідно до положень ст.477 КПК України кількість правопорушень, що відносяться до справ приватного обвинувачення значно поширено. Але за новим КПК України має значення не лише кваліфікація правопорушення, але і суб'єкт, який його вчинив. Так, викликає певні застереження таке положення. В п.2 ч.1 ст.477 КПК України серед інших складів правопорушень зазначено, що лише за заявою потерпілої особи може бути розпочате досудове розслідування кримінального правопорушення, що передбачене ч. 2 ст.122 КК України (умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження за обтяжуючих обставин), а також ч.2 ст.152 КК України (згвалтування, вчинене повторно або особою, яка раніше вчинила будь-який із злочинів, передбачених статтями 153-155 КК України), якщо вони вчинені чоловіком (дружиною) потерпілого. Потенційно маються на увазі відносини між чоловіком і дружиною в якості потерпілої. На нашу думку, така новела є неприпустимою, оскільки породжуватиме насильство в сім'ї. За новим КПК України відповідно до ст.469 за таким правопорушенням можна укласти угоду про примирення за ініціативою сторін до видалення суду в нарадчу кімнату. Зазвичай, ми розуміємо, що угоди будуть неодмінно укладатися так би мовити за згодою сторін, але, насправді, чи це буде згода? Видається, примус, а не згода. Зрозуміло, потерпіла особа після скоєння правопорушення і розпочатого розслідування буде піддаватися ще й психологічному натиску про те, що подала заяву щодо чоловіка. Така потерпіла буде змушена вимагати примирення, оскільки закон це дозволитиме робити, але при цьому це не буде її власною точкою зору.

Безкарність зазвичай породжує повторюваність. Норма веде до того, що наступного разу, коли щодо потерпілої буде скоєно знову те ж саме правопорушення, то, припускаючи неможливість законно захиститися від правопорушника -чоловіка, розуміючи пасивність держави, потерпіла буде вимушена давати неправдиві показання щодо характеру нанесення тілесних ушкоджень (наприклад, буде стверджувати, що впала з дробини). Держава просто буде мати латентні правопорушення. Насильство буде мати завуальований

характер. Воно буде мати місце в суспільстві, а суспільство не буде мати навіть статистики цього явища. Отже, така норма є неприпустимою.

Біловол Діана Олександрівна,

слухач магістратури навчально-наукового інституту заочного навчання НАВС

ДЕЯКІ АСПЕКТИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Прийняття нового Кримінально -процесуального кодексу України є однією із умов членства України в Раді Європи. Це зобов'язання Україна виконала 13 квітня 2012 року, коли кодекс було прийнято Верховною Радою України. 19 листопада 2012 року КПК вступив у дію. У КПК кримінальний процес виписаний у якісно новій формі, порівняно з тим процесом, який мав місце за попереднім КПК.

Новий КПК став «революційним» у багатьох процесуальних нюансах. У ньому знайшли відображення положення, раніше не відомі кримінально-процесуальному законодавству України. У новому КПК вдалося у значній мірі усунути прогалини та недоліки регулювання, які мали місце у КПК 1960 року. У зв'язку із зазначеним актуальним стає питання ефективності вдосконалення кримінально-процесуального законодавства шляхом прийняття нового КПК України та реформування вже існуючої системи правоохоронних органів.

Окремі аспекти введення в дію нового КПК України, а також його детальне вивчення та аналіз розглядались у роботах О. В. Баганця, С. В. Ківалова, В. Д. Швеця, Л.Д. Удалової, О. П. Примаченка, А. Д. Стоянова, В. А. Бондика, В. М. Олейника, А. А. Павлишина, Г. М. Карпока, М. В. Мельника, В. І. Фаринника та ін. Разом із тим, недостатньо дослідженими залишаються питання визначення позитивних та негативних моментів прийняття нового КПК України, реформування системи правоохоронних органів і самої системи кримінального провадження, та багато інших питань, що потребують подальшого вивчення та розвитку.

Прийняття нового Кримінального процесуального кодексу України породило численні його оцінки з боку юристів, політиків, експертів, представників іноземних держав та міжнародних організацій. Це зрозуміло, оскільки такий законодавчий акт за своїм визначенням є епохальним законом, здатним істотно вплинути як на стан правової системи, так і на розвиток України загалом. Спектр оцінок КПК є надзвичайно широким - від повного його схвалення до повного неприйняття КПК.